

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10.— K pol leta 5.— „ četrta leta 2-50 „ posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slov. učiteljev in učiteljic na stajerskem.

Še enkrat opozarjamo okr. učiteljska društva, naj ne pozabijo naznaniti vodstvu do 1. maja t. l. števila članov in odbora ter poslati vsaj polletno članarino.

Volitev delegatov velja za dve leti, zato pridejo na letošnje, dne 12. maja popoldne ob 2. uri v celjski okoliški šoli vrše se zborovanje lani izvoljeni odposlanci okr. učit. društev; vendar so nadomestne volitve po toč. 4. društvenih pravil dovoljene.

Glede samostojnih predlogov opozarjamo na točko 7. društvenih pravil, da je te pravočasno naznaniti odboru. Sedaj se oglasite, dragi tovariši, da Vam potem ne bo treba v raznih listih udrihati zavratno po Zvezi.

Skrbite, okr. učit. društva, da boste polnoštevilno zastopana. Vabimo pa tudi vse člane naše organizacije, ki se zanimajo za delovanje Zveze, da se pridejo prepricati o delovanju Zvezinega odbora. Tovariške pozdrave! **Vodstvo.**

200 letnica pragmatične sankcije.

Dunaj, 19. aprila 1913.

Danes je preteklo 200 let, odkar je izdal cesar Karel VI. pragmatično sankcijo in postavil z njo osnovni temelj za nadaljni razvoj monarhije.

Zakon je bil prvotno izdan samo kot hišni zakon, pozneje pa je bil predložen tudi deželni zborom vseh avstrijskih dežel. Niževavstrijski in češki stanovci so ga sprejeli leta 1720, Ogrski leta 1722 in ostali deželni zbori v letih 1720—1724, nakar je bil dne 6. decembra 1724 slovesno proglašen kot osnovni državni zakon.

Pragmatična sankcija pomeni pravi rojstni dan novega razvoja avstrijske države. Z njo ni bil samo definitivno in nespremenljivo določen prestolonasledstveni red avstrijski, ampak izrečena tudi neločljivost in nerazdeljivost vseh avstrijskih dežel za večne čase. Najvažnejša določba pragmatične sankcije je ona, ki določa, da pridejo za slučaj, če umro moški po-

tomci habsburške dinastije, na prestol ženski potomci.

Cesar Karel VI. je dobro vedel, da bo pragmatična sankcija naletela na najhujši odpor, in v resnici je večina evropskih držav v začetku ni hotela priznati. Najprej, leta 1725., se mu je posrečilo pridobiti Španijo, leta 1726 Rusijo, leta 1727 Prusijo, dočim Francija in Anglija, ki sta pridobili na svojo stran Dansko, Švedsko in Nizozemsko, pragmatične sankcije nikakor nista hoteli pripoznati. Končno se je izneverila tudi Španija in stopila na stran Karlovih sovražnikov.

Politiškim sporom so se končno še pridružili gospodarski. Cesar Karel je namreč z vsemi močmi podpiral orientalsko trgovsko družbo v Ostende in tako le še bolj razdražil sovražnike. Da pridobi Anglijo zase, je končno cesar, četudi s težkim srcem žrtvoval orientalsko družbo. S Francijo in Španijo je prišlo končno leta 1733 po smrti poljskega kralja Avgusta II. do vojne. Avstrija in Rusija sta hoteli spraviti na poljski prestol saškega kneza Avgusta III., Francija, Španija in Sardinija pa Stanislava Leščinskega, tasta Ludovika XV. Prišlo je do vojne, v kateri je bila Avstrija nesrečna.

Francozi so okupirali takratno avstrijsko Lombardijo in Alzacijo Lotaringijo, Španci pa Neapelj in Sicilijo. L. 1735. je bil sklenjen mir, v katerem je cesar Karel VI. proti priznanju pragmatične sankcije in priznanju Avgusta III. poljskim kraljem, odstopil Neapelj, Sicilijo in nekaj okrajev okoli Milana, Stanislavu Leščinskemu pa je dal za odškodnino Alzacijo Lotaringijo.

S tem je cesar polagoma pridobil vse države, da so priznale pragmatično sankcijo.

Umrli je 20. oktobra 1740 vsvesti, da je zagibal svoje dežele habsburški dinastiji. A zmotil se je. Komaj je zatisnil oči, že so se dvignili od vseh strani sovražniki, ki niso hoteli priznati njegove hčerke Marije Terezije za cesarico. Prišlo je do 7letne prestolonasledstvene vojne, po kateri je morala cesarica pruskemu kralju Frideriku Velikemu, ki je najbolj prežal na Avstrijo, odstopiti sedanjo Prusko Šlezijo, Španiji Parmo, Piacenzo in Guastalo, nekaj okrajev okoli Milana pa Sardinijo. S tem si je zagibala prestol, in

pragmatično sankcijo so definitivno priznale vse države. V poznejših letih si je pridobila Avstrija Bukovino, Galicijo in Dalmacijo in leta 1908 še Bosno in Hercegovino.

Z Dunaja poročajo z dne 19. t. m., da so vsi šolski in učni zavodi v državi jubilej 200letnice pragmatične sankcije proslavili na primerne načine.

Imamo jih!

II.

Že v prvem članku smo rekli, da ni luči brez sence in ne veselja brez žalosti. Te stare resnice neizprosno silo okušamo sedaj na Kranjskem; po pravici rečeno, je ne okušamo vsi, ampak okuša jo nekaj tistih, ki hočejo za vsakokratno svoje prepričanje takoj dobiti tudi plačilo. Naš politiški tok je sedaj tak, da je zbudil tudi v enem delu kranjskega učiteljstva precej kramarske nature.

Nekateri ljudje imajo res posebne talente: vsakovrstno prepričanje jim pride o pravem času. Ampak s prepričanjem samim človeku še ni dosti pomagano. Katoliško misleče prepričanje — in tako je za današnji dan najpripravnejše! — ima lepo zakonitost: zaplata poleg zaplate, da se kar najbolj pokrije prvotno blago. A iz vsakega žepa na tej novi sukni nudi vodilnim pravičnikom pod nos — nesaldiran račun, saj je — s praktičnega in moralnega stališča vzeto — vsako prepričanje nespodobno, ako ni dobičkanosno!

In koliko imamo takih vzornih mož! Kar veselje jih je gledati, kako so neznanstvo pobožni in krepotni! Prej vsaka druga beseda »prokleti far!«, sedaj so bolj papeški nego papež sam! V ljubljanski kovačnici imajo vse lepo razdeljeno in odmerjeno: za tega to, za onega ono! Tisti, ki so se prej pridružili na svobodomošnost in sleparili z liberalizmom, si sedaj privezujejo tretjeredniške pasove in varajo na drug način. Tako jim veleva njihova praktična filozofija, ki ima že toliko gostačev, da jo bodo kmalu snedli vso do zadnje dlačice, ako prej sami sebe ne pohrustajo od — zavisti in nevoščljivosti!

Tako je, preljubi kristjani, tudi v tem primeru, ko je bilo treba zasesti dve izpraznjeni nadzorniški mesti. Eno žalostno dejstvo so morali pri tem vpoštevati, kakor smo to omenili že v prvem članku, dejstvo namreč, da je na Kranjskem današnji dan premalo nadzorniških mest. Ko bi jih bilo par sto, bi bilo še najboljše; potem bi imeli več nadzornikov nego drugega plebejskega učiteljstva, in naše šolstvo bi bilo tako vrhunsko popolno, da nikjer in nikoli tako! Saj je vendar jasno, kot beli dan, da se v tistem trenutku, ko dobi Peter ali Pavel dekret imenovanja za nadzornika, vsuje vanj vso modrost in zrelost, kakor bi mu jo ljubljanski kramarji našega ljubeznjivega šolskega čolnička vlili s slovečim norimberškim lijem! Pravzaprav je pa treba le ob ugodni priliki, ki jo krščansko prepričanje uhvati brez vseh težav, otepati z ostrega jezika orožjem po brezverskih, framazonskih, portugalskih, francoskih — samo ne albanjskih — slovanskih učiteljih, poleg tega si še izposoditi križ za mejni kamen v stanovski organizaciji in vsako vez med obema deloma prerežati z brušenim pipcem — pa imate takega nadzornika, kakor ga ne premore ne Pestalozzijska, ne Komenskega in ne drugih takih trapastih pismoukov plesniva modrost! Čemu bi pa srkali v majhnih požirkih, ako letajo pečeni golobi kar naravnost v usta onim, ki so poklicani, oziroma izvoljeni! Glede kvalitete ni torej nobene zadrege. S službo pride tudi pamet; prej je ni treba!

Ampak — kakor že opetovano rečeno — je križ glede kvantitete. Da bi to določbo postavili v zakon, da mora biti vsaj toliko inšpektorjev, kolikor je pripravnih mož! To se vidi, da nismo samo mi udarjeni s slepoto, ampak da tudi klerikalci časih ne gledajo dovolj daleč. (Seveda je to pri nas pravilo, pri njih le nesrečna izjema!) Upamo pa, da to neugodnost popravijo o prvi priliki, zakaj res mora biti hudo, ako se nad njimi samimi tako bridko izpolnjuje beseda, ki pravi, da je mnogo poklicanih, a le malo izvoljenih!

Gospodje, ki so mislili, da, celo trdno pričakovali, da jih na ljubo štrklju, Simonu in Maierju ne puste na cedilu, so — kakor to dokazuje pogovori med Slomškariji samimi: Jernej Ravnikar, Fr. Lavtižar, Janko Polak, Janko Nepomuk

LISTEK.

Fran Orožen.*)

Dne 26. novembra leta 1912. je v Ljubljani preminul najodličnejši slovenski zemljepisec, profesor Fran Orožen. Rojen je bil dne 17. decembra 1853. l. v Laškem trgu na Štajerskem; njegova strica je bil zgodovinar stolni prošt Ignac Orožen, ki je popisal dekanije lavantinske škofije. Gimnazijo je dovršil v Celju, vseučilišče na Dunaju in leta 1881. je prebil profesorski izpit iz zemljepisa in zgodovine. 1881/2 je bil poizkusni kandidat na Dunaju, 1882—1889 suplent na c. kr. moškem učiteljski v Kopru, na c. kr. gimnaziji v Novem mestu in na c. kr. državni realki v Ljubljani. Od jeseni 1889. l. do smrti je služboval kot profesor na c. kr. moškem učiteljski v Ljubljani.

Prišedši v Ljubljano, je najprej pričel občeval poljudne razprave v »Ljubljanskem Zvonu«: »S čim in kako so pisali stari narodi in kako pišemo zdaj?« (1887).

*) Ponatisk iz »Carniole« 1913, zv. 1. in 2. Uredn.

— »O početku in razvoju pisem« (1888). — »Stanley Henry Moreton« (1890; kot posebna knjižica izšlo 1892). — V istem listu je l. 1901. objavil folkloristično študijo »Praznovanje sv. Jurja na Štajerskem«.

V pravem elementu pa vidimo ga šele kot profesorja na ljubljanskem učiteljski, kjer je učil zemljepis in pri tem spoznal, da manjka našim šolam v tej stroki metodično spisanih učnih knjig ter potrebnih navodil. Zemljepisni pouk po naših ljudskih šolah je bil takrat še v sploh duhomornega verbalizma in neplodnega naštevavanja samih krajepisnih imen. Zato je Orožen leta 1891. izdal »Metodiko zemljepisnega pouka« (2. izdaja 1898), v kateri zahteva, da bodi začetni zemljepisni pouk sintetičen: od šolske sobe prehaja učitelj na šolsko poslopje, šolski kraj, okolico in končno na domačo deželo; čitanje in umevanje zemljepisov bodi glavni namen zemljepisnega pouka v ljudski šoli. Obenem je spisalav šolske knjige. Stavil je »Zemljepis za meščanske šole v treh stopnjah« (1891—1896, kot enodelna izdaja izšel 1912), »Zemljepis Avstrijsko-ogrske države (Domoznanstvo) za 4. razred srednjih šol« (1907) ter »Ustavoznanstvo« (1899) in »Kranjsko domoznanstvo«

(1909) kot pomožni knjigi za učiteljstvo. Priredil je prvi globus (1:50.000.000) s slovenskim besedilom (1900), dalje polutistske zemljevide Evrope, Avstrijsko-Orske, Kranjske s sosednjimi pokrajinami, Primorske in Palestine; skupaj s S. Rutarjem sta izdala Haardtov atlas za ljudske šole s 7 zemljevidi in v 2. izdaji s 14. Kot šolski pisatelj je tudi sodeloval pri »Popotniku« in »Učiteljskem Tovarishu«.

Vnet učenec znanega raziskovalca Alp, profesorja Frid. Simonyja na Dunaju, katerega se ob smrti hvaležno spominja v »Ljubljanskem Zvonu« (1896.) je tudi Orožen gojil znanstveno turistiko. Bil je eden ustancviteljev »Slovenskega planinskega društva«, ki mu je stal na čelu kot prvi predsednik od l. 1893. do 1908. Ko so leta 1894. na Črni prsti otvorili prvo slovensko planinsko kočo, so jo imenovali po njem. Kot turistovski pisatelj je Orožen budil zanimanje za lepoto spodnještajenskega sredogorja, ki ga je izza otroških let posebno ljubil. V »Plan. Vestniku« leta 1896. popisuje »Rogačko goro ali Donati«, 1898. l. »Golte« (gorovje severozahodno od Mozirja), 1899. l. »Lisco« pri Rajhenburgu, na katero je še v zadnjih letih rad hodil, 1901. l. »Izlet na Mrzlico« in v »Popotovanju na severno slovensko

jezikovno mejo« nas vodi iz Celja v Slovenji gradec in preko Kozjaka v Luče in Lipnico. V »Plan. Vestniku« l. 1899. pripoveduje o turi »Na Krn« pri Tolminu. V »Koledarju družbe sv. Mohorja« za l. 1903. nas vodi na »Sveti Kum«. Mnogo se je pečal z zgodovino turistike v Triglavskem pogorju: tako so nastale razprave: »Prvi hribolazci na Triglavu v dobi 1778. do 1837« ter »Vodnik kot turist« (»Ljubljanski Zvon« 1895). — »Vodentim Vodnik kot turist in turistovski pisatelj« (»Plan. Vestnik« 1895). — »O Vodnikovem Vršču« *) (»Plan. Vestnik«

*) Po Orožnovem mnenju je Vodnikov »Vršč« Mali Triglav. Ta hipoteza ni prav verjetna. »Vršč« so še pred nedolгим časom imenovali vrh južno od Kanjavca nad sedmerimi Triglavskimi jezери blizu Debelega vrha (2392 m). Tam je slišal to ime g. A. B. pred 34 leti iz ust starega pastirja Blažka iz Podjelja (Prim. tudi, kar piše o Vršču Tonejec-Samostal v »Ljub. Zvonu« 1880 str. 157). Isto potrjuje star obris Triglavskega pogorja iz leta 1784—1804, ki ga hrani farni arhiv v bohinjski Srednji vasi, kjer je pripisano nekemu vrhu ime »Vrhaz«. Kakor čujemo, izide več o tem v kratkem.

Jeglič («Živio svobodomiselnost učiteljsvo!») in — Anton Smrdel! Tudi Slabšaka so baje vprašali. Koliko pa je še takih, ki so s prekonočnim in temeljitim izpreobrnjenjem prekosili samega Savla in torej zaslužili med zaslužnimi prvenstvo! Sedaj pa — nič! Štrukelj zaradi svojih sijajnih zmožnosti ne bo zdržal 6 let; Simon je upehan še od prejšnjih konceptov in bo moral pustiti inšpektorat, preden minejo tri leta! Vzeli so med Slomškarje dva najslabša, ki nas bosta nesmrtno blamirala. Pa da sama ne uvidita tega! Res sta silno domišljava in zaljubljena sama vse. Ampak ošabnost hodi pred padcem! Sploh se pa utegnejo razmere prej zasukati, preden odrčita Štrukelj in Simon potem pa ostanemo na cedilu za vedno! ... Tako in enako govorijo Slomškarji med seboj. Posebno se peni Polak, ki je bil celo v terni in z vsiljivo priskutnostjo, podpiran celo od svoje boljše polovice, dokazuje svoje izpreobrnjenje in sedanje pravo prepričanje. Ampak kaj hočemo! Mi tem vrli možem ne moremo pomagati! Prvič nam je vseeno, ako je danes ta ali oni inšpektor, ker vemo, da se vse zgodi tako, kakor hočejo v ljubljanski kovačnici, drugič pa ni naša krivda, da imamo premaio nadzornikov, oziroma preveč kljunov in premalo žlic!

Najgrše je, kar delajo z Ravnikarjem. Ves je vzlovljen. Z glavo potresa in mrmra v brke — jezen je na vso tovariši, ki ga izpodirva s koleni in komolci. Izpostavljal se je zanje z gorečo besedo, sedaj pa taka hvaležnost! Namesto njega so poslali v deželni odbor zdravnika Zajca in mu poverili šolski referat, v deželni šolski svet predlagajo Adolfa Sadarja, ki še Komenskega »Didaktike« ne pozna, katero je Ravnikar še kot liberalce poslovenil; na prihodnjih deželnozbornih volitvah ga ne bodo več kandidirali ... Na stare dni bo ostal ubogi Jernej čisto sam, kvečjemu da bo smel mežnariti frančiškanom na Viču. Hic transit gloria mundi! Lavtižar pa kuha Gabršku nevarno kosilce. Od Šiške ni daleč v nadzornikov urad. Sedaj organizira klerikalne ognje-gasce. Vedno tiči na deželnem odboru. Gabršek si koplje s svojo občudovanja vredno pedantnostjo in s klasičnim svojim pikolovstvom prezgodnji grob, in preden se bo prav zavedel, se bo moral umakniti razboritemu Lavtižariju.

Polak že sedaj ureja Stiasnega »Učne slike«, torej je že nekaj nadzorniški pripravnika. Vajen je tudi izpreminjati barve, samo ko bi mogel kako izpodnesti stol Stiasnega protektorja — vitezu Kalteneggerju! Ako prej ne, se to zgodi takrat, kadar zavladajo v deželnem šolskem svetu socialni demokratje, da bo mogel Polak priti do prvotnega svojega prepričanja.

Smrdelov načrt je najenostavnejši; Tisti trenotek, ko se naveliča prof. dr. Svoboda, postane Smrdel nadzornik — nemških šol. Imel bo najmanj dela in ostane v Ljubljani. Z enim udarcem pobije vse muhe! Tudi svoje!

Janko Nepomuk Jeglič, ki se dobro spozna na račune, pride za prvo silo za ravnatelja na dvorazredno trgovsko šolo na Kongresnem trgu v Ljubljani. Zamena ni napačna. Med tem se že kako zasuče kolo časa, ki zmelje, recimo, Thumo; potem pa pojde Janko zopet na Notranisko, kjer je že prodajal svojo naprednost. Če pa hoče priti na ravnateljsko mesto v trgovsko šolo, mora iti seveda s poti sedanjega ravnatelja Remeca. In tudi za to je že poskrbljeno. Da pride Remec za eno stopnjo naprej, se bodo najprej iznebili deželnega šolskega nadzornika dvornega

svetnika Hubada, Remca pa bodo postavili na njegovo mesto ter mu poverili srednje šole. Da pa ne pojde Hubad sam, se hočejo iznebiti tudi dvornega svetnika Levca in — da ne bo Remcu dolgočasno — Levčev inšpektorat (ljudsko šolstvo) poveriti državnemu poslancu prof. Jarcu, ki je pred kratkim v Beli Krajini napovedel vse te izpremembe in užigal milejša zvezde, rekoč: Učiteljstvu bomo sedaj peruti postrigli! —

Tako stoji danes stvari, in taki so danes klerikalni načrti! Sedaj pojde torej najprej za Hubadovo in Levčevo glavo, potem pa lepo dalje, kakor smo zgoraj povedali. Ali ni res idealno-čedno v Kranjskem šolstvu? Pa bo še čednejše, ko se udarijo poleg Slomškarjev še vsi aspiranti za deželnonadzorniška mesta: Remec, Jarc, dr. Požar, Štritof ... In tako dalje! Prava dedna vojna! ...

Kdor si je pridobil zaslug za tak razvoj in za tak napredek našega šolstva, ta zasluži, da ga nikdar ne pozabi naša kulturna zgodovina! Kdo je neki ta mož?

Načrt zakona o šolskem nadzorstvu v deželnem zboru tržaškem.

Tržaški deželni zbor je na svoji seji dne 17. februarja leta 1894. sklenil zakon o šolskem nadzorstvu. Ta zakon pa ni bil predložen v najvišjo sankcijo in je bilo to naznanjeno deželnemu odboru s odkloni tržaškega namestništva z dne 30. januarja leta 1895. Poteklo je torej že od tedaj celih 18 let, preden se je odločila večina tržaškega deželnega zbora za to, da zopet sestavi nov načrt tega zakona, ki pa ni prav nič drugega, nego izprememba prejšnjega načrta v smislu zahtev vlade, ki jih je priobčila deželnemu odboru tržaškemu z zgoraj omenjenim namestništvom odlokom. Da so se v teh 18. letih znatno izpremenile razmere in da sedanja vlada ni več vezana na to, kar je določila pred 18. leti, na to se sedanja italijanska večina deželnega zbora nikakor ni ozirala. Kako stališče zavzema vlada napram sedanjemu načrtu, je torej še popolnoma negotova stvar.

Z našega narodnega stališča je za nas največje važnosti sestava nadzorovalnih šolskih oblasti, kakor jih določa novi načrt zakona. V tem oziru določa namreč novi načrt naslednje:

Šolski sveti.

Trst z okolico tvori eno edino šolsko občino. Za izvrševanje šolskega nadzorstva se ustanavljajo: krajni šolski sveti, okrajni šolski svet in deželni šolski svet.

Okolica se deli v šolske okoliše, katere določa okrajni šolski svet. Za vsak šolski okoliš se ustanovi krajni šolski svet. V okoliših, kjer so italijanske in slovenske šole, pa se ustanovita dva krajna šolska sveta, eden za italijansko, drugi pa za slovensko šolo.

Krajni šolski svet ima 5 članov in to so: 2 člana, ki ju imenuje mestni svet in ki morata bivati v dotičnem šolskem okolišu, šolski voditelj največje šole dotičnega okoliša, duhovnik dotičnega šolskega okoliša in šolski zdravnik, ki je dodeljen dotični šoli.

Okrajni šolski svet, ki ima nadzorstveno oblast nad okoliškimi šolami v drugi stopnji, a glede vseh ostalih ljudskih šol, izvzema državne šole, pa v prvi stopnji, je sestavljen takole: župan kot preds., 7 članov, ki jih imenuje mestni svet! 2 učitelja, ki ju volijo vsi učitelji, ki imajo naj-

manj 5 službenih let v trž. občini; 1 voditelj ljudske in 1 ravnatelj meščanske šole, ki ju voli mestni svet; ravnatelj učiteljski, ki bi se ustanovila v Trstu; 3 šolski nadzorniki; magistratni šolski referent; 1 duhovnik, določen od škofijske oblasti; 3 šolski zdravniki, določeni po mestnem svetu.

Deželni šolski svet je sestavljen sledeče: tržaški namestnik kot predsednik; 4 člani, izvoljeni od deželnega odbora izmed deželnih poslancev; namestništevni šolski referent; šolski nadzorniki; po en duhovnik katoliške in evangelske cerkve, en zastopnik židovske občine, ki jih imenuje cesar; 4 zastopniki učiteljstva, izvoljeni od učiteljstva samega; 2 zdravnika, katerih enega določi namestništvo, drugega pa voli mestni svet.

Uprava ljudskih in meščanskih šol.

Glede na upravo ljudskih in meščanskih šol določa načrt naslednje:

Upravo ljudskih in meščanskih šol izvršuje mestni občinski zastop in njegovi izvrševalni organi. Posebno ima občinski zastop nalogo, da gradi, vzdržuje in nadzoruje šolska poslopja, preskrbuje šolske prostore in šolske potrebščine, skrbi za plače učiteljskega osebja, definitivno imenuje in premešča učiteljsko osebje ter ga pomika v višje plačilne razrede, imenuje šolske učitelje in ravnatelje in določuje o umirovljenju tega osebja.

Iz vsega tega je razvidno, da se italijanska večina pri sestavi šolskih svetov ni prav čisto nič ozirala na našo narodnost in slovenske šole. Edino v krajnih šolskih svetih bi utegnili imeti mi kako zastopstvo, če bi bila dotični duhovnik in šolski voditelj Slovenca, toda tudi ta dva bi bila v manjšini, ker bi ju preglasovali trije, po mestnem svetu imenovani člani! Pa tudi to bi bilo majhnega pomena za nas, ker je krajni šolski svet podrejen okrajnemu in deželnemu šolskemu svetu, ki bi bila izključno italijanska.

Slovenski predlog.

Na predlog naših zastopnikov v deželnem odboru je bil izvoljen pododsek 5 članov — 3 člani večine in 2 člana manjšine — da študira načrt in izkuša doseči sporazum med strankami.

Zastopnik socialnih demokratov je sprejel načrt v glavnem tako, kakor ga je predložila večina, a slovenski zastopnik je stavil sledeče predloge:

V prvi vrsti je slovenska manjšina v principu za to, da se uvede na šolskem polju nacionalna avtonomija. Vsaka narodnost naj sama določuje o svoji usodi, upravlja in nadzoruje svoje šole in naj si jih tudi vzdržuje sama.

Zato bi bilo potrebno, da se napravi nacionalni kataster, a stroški za šolske potrebe bi se morali pokrivati s posebnimi davki.

Na podlagi predloženega načrta pa je predlagal slovenski zastopnik:

Trst z okolico naj tvori, kakor po načrtu, eden edin šolski okraj.

Razdelitev okolice v šolske okoliše, kakor tudi ustanovitve krajnih šolskih svetov zanje, naj se opusti.

Prvo nadzorstveno instanco za ljudske in meščanske šole, občinske in zasebne, naj tvori okrajni šolski svet, razdeljen v dve sekciji, italijansko in slovensko. Slovenski odsek naj nadzoruje vse slovenske šole, občinske kakor zasebne v mestu in okolici, italijanski pa vse ostale šole.

Slovenska sekcija okrajnega šolskega sveta naj bi bila sestavljena takole: 7 članov, izvoljenih od mestnih zastopnikov okolice; 2 učitelja, izvoljena od učiteljskega osebja temu odseku podrejenih šol; šolski nadzornik slovenskih šol; magistratni šolski referent, oz. njegov namestnik; 1 duhovnik, določen od škofijske oblasti; šolski zdravnik za zgornjo okolico. Ti člani naj si izvolijo predsednika in namestnika.

Tudi deželni šolski svet bodi razdeljen v italijansko in slovensko sekcijo, analogno okrajnemu šolskemu svetu. Slovenska sekcija naj bi bila sestavljena naslednje: tržaški namestnik, oz. njegov substitut kot predsednik; 4 člani, izvoljeni od deželnega odbora izmed 8 oseb, katere predlagajo zastopniki okolice v deželnem odboru; namestništevni šolski referent, oz. njegov namestnik; 1 šolski nadzornik, določen od namestništva, 1 duhovnik; 4 člani izmed učiteljskega osebja slovenskih šol; 1 zdravnik imenovan od namestništva.

Obe sekciji naj bi imeli tudi skupne seje v stvarih, ki so skupne vsem šolam, kakor za mnenja v vprašanih organizacijah, učnih načrtov, izpremembe šolskega zakonodajstva itd.

Glede uprave, gradnje in vzdrževanja šol in dotičnih stroškov je predlagal naš zastopnik:

Občina trpi stroške za gradnjo in vzdrževanje ljudskih in meščanskih šol. Uprava teh šol naj je v rokah okrajnega šolskega sveta, ki preskrbuje vse potrebščine na stroške občine. Okrajni šolski svet mora v to svrhu pravočasno sestaviti proračun dohodkov in stroškov za pri-

hodnje leto in ga predložiti županu. Občinski odbor ima pravico vložiti proti temu proračunu rekurz na deželni šolski svet. Proti odločitvi deželnega šolskega sveta je prost rekurz toliko s strani občine kolikor s strani okrajnega šolskega sveta na ministrstvo za uk in bogočastje.

Po sprejetju teh predlogov bi bil enkrat za vselej izključen vsak nacionalni spor iz dotičnih nadzorovalnih oblasti in vsaka narodnost bi mogla, kolikor ji dovoljuje zakon o šolskem nadzorstvu, skrbeti za svoje šole.

Zastopnik socialnih demokratov se je glede sestave šolskih svetov pridružil predlogu našega zastopnika. Glede določbe o upravi, vzdrževanju in skrbi za potrebščine ljudskih in meščanskih šol pa se ni hotel izraziti niti za niti proti. Večina pa je vse te predloge kratkoma odklonila, ne da bi hotela staviti kakih protipredlogov in ne da bi se izjavila pripravljena, da bi sploh dala slovenski manjšini kako koncesijo glede njenih šol.

Naš zastopnik je nato izjavil v dotičnem odseku, da se zaradi tega ne bo udeleževal več posvetovanj o načrtu in da si njegova stranka pridržuje, da uveljavi svoje zahteve na primeren način v deželnem zboru.

Ko je pododsek prinesel načrt neizpremenjen v deželni zbor, sta predlagala naša zastopnika, naj se obravnavanje tega šolskega zakona odloži in se uvedejo pogajanja med večino in slovensko manjšino v svrhu dogovora o sestavi nadzorovalnih šolskih oblasti in o gradnji ter vzdrževanju ljudskih šol. Glede tega zadnjega vprašanja sta izjavila naša zastopnika, da sta tudi zato, da bi se dotična določba izpustila iz sedanjega načrta in bi se pridružila zakonu, ki bi se imel v kratkem predložiti deželnemu zboru o gradnji in vzdrževanju ljudskih šol.

Toda tudi ta predlog je propadel in je deželni zbor sprejel gori navedeni zakonski načrt popolnoma neizpremenjen in brez vsake koncesije za nas Slovence.

Tako stoji stvar sedaj. O nadaljnjih fazah tega za nas tako važnega vprašanja bomo redno obveščali javnost.

Slovenski učitelji na Koroškem pod terorizmom.

Zanimivo je dejstvo, da so izdali okrajni šolski sveti starejšim učiteljem povelje, da naj ostanejo in ne prosijo za upokojeve. Nekateri siromaki smatrajo to pobožno željo šolskih oblasti za neodklonljivo silo. Trudijo se menda in potijo, da bi le ustregli nemškemu mogotcem — ne oziraje se na svoje telesne moči, ne na blagor svojih družin.

A taka potrpežljiva duša more prestat še marsikaj — misli nemškutarski nadzornik — in mu veli, naj dela, kolikor more, da le šolske ure pretolče. Drugi so zopet bolj poželjive nрави. Iz enega kraja jim sveti svobodo dosluženca, iz drugega milost kakšnega križca. Taki, ki bolj bolehalo, prosijo dopusta, da jim vendarle zasveti naklonjenost kakšnega Bende ali Barcsaja. S tem pa, seveda, šole precej trpijo. Starši se — nekateri bolj plašno, drugi bolj očitno — hudejejo nad to prekljano šolsko pripravo, ker otroci zaostajajo v izobrazbi. Seveda pravijo oblasti, da mladina ne pozna hvaležnosti do učiteljev in druge podobne izreke pošiljajo med pobožne poslušalce. Če vzamemo v poštrev še izvrstni Koroški šolski sistem, potem imamo pravi pojm Koroške mizerije. A vi, bratje na Savi in Soči, ne poznate koroških utrakvističnih strojev! Potem bi se pa še oblasti brigale za želje staršev? Ali ne veste, da so naše šole le ponemčevalnice in da jim je duševno bistenje deveta briga? Glavna stvar naših zagrizencev je pa ta, da z zadrževanjem kompetenc preprečajo uveljavljanje kakšnega učitelja — Slovenca. Rajši bobnajo prej vse Nemce in nemčurje najslabšega kalibra na dan, ki jim seveda lahko izročajo vodstvo slovenskih šol. Nas Slovence pa pošiljajo kakor takozvane potovalne učitelje po naši domovini — to je nekaka Volksratova priprava, ki nam prav izvrstno izžema žepa. Volksrat ima tudi najete posebne hujskače za uboge slovenske učitelje, da jih prav fino počujejo v pokorščini.

Tak izrek pristnega sinu germanske družbe sem si jaz točno zabeležil; glasi se: »Če vam nadučitelj kaj poreče, kar meni povejte! Ga kar zatožim pri Volksratu!«

Ta spaka pa ni morda kakšen učitelj; ne: uradnik je, ki razume o šolskem poslu gotovo toliko, kolikor sosedov belec o abecedi.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Kamniško učiteljsko društvo zbora v nedeljo, dne 4. maja t. l. ob 2. uri popoldne na Trojanah pri Konšku z navad-

1899). — »Kaj pripoveduje Valvasor o Krmi (Triglavu)«. (»Plan. Vestnik« 1903). — »Valentin Stanič, prvi veleturist«. (»Plan. Vestnik« 1907). — Kot turistovski pisatelj je Orožen večkrat segel po starejših zemljevidih; tako je nabral gradivo za študijo »Nekoliko o zemljevidih slovenskih pokrajin v prejšnjem in sedanjem času« (Zbornik »Matiče Slovenske« 1901.)

Orožnovo najobširnejše delo je »Vojvodina Kranjska« (Zbirka »Matiče Slovenske« »Slovenska zemlja« IV. del), ki obsega dvoje knjig: »Prirodnoznanstveni, politični in kulturni opis« (1901) ter »Zgodovinski opis« (1902). Zemljepisni del je, ako izvzamemo starega Valvasorja, edina knjiga te vrste v slovenskem kakor nemškem jeziku; tu je nabral Orožen bogato snov, ki jo je bilo treba z velikim trudom združiti v celoto; moral je dosti potovati in poizvedavati ter iskati po malo znanih virih. S tem izvirnim in skrbno sestavljenim delom je jako ustregel šoli in domu. Zgodovinski del se naslanja precej na Dimitza. Odbor »Matiče Slovenske« je Orožnu v jeseni leta 1912 poveril Štajersko za zbirko »Slovenska zemlja«, a smrt ga je prehitela, preden se je lotil dela.

Orožen je bil prvi predsednik »Društva slovenskih profesorjev« in od leta 1895. do 1909. odbornik »Muzejskega društva za Kranjsko«, za katerega stremle-

nja je kazal mnogo vneme. Od leta 1911. sem je bil član in odbornik »Društva za raziskavanje podzemeljskih jam.«

Fran Orožen je bil izredno blaga duša, mehkega srca in mirnega temperamenta; skromni mož je neumorno delal, a tega ni razglasil; bil je malobeseden, nasprotnik bleščitih govorov. Kolegi so ga visoko spoštovali kot odkritega prijatelja, učenci kot dobrohotnega učitelja. Pri Slovencih, kakor pri malih narodih sploh, pogrešamo na kulturnem polju one ločitve dela, ki jo zahtevata ekonomija moči in poglobitev znanstvenega delovanja. Število delavcev je majhno in kdor razpolaga s strokovnim znanjem ter z navdušenjem za dobro stvar, mora čestokrat prevzeti raznovrstna bremena, ki jih jedva zmaga. To velja tudi o pokojnem Orožnu. Njegovi mnogoštevilni spisi iz raznih panog zemljepisne vede in njegovo naporno delovanje pri različnih kulturnih društvih kaže, da je moral poleg uradnih dolžnosti v svojih urah opravljati ogromno dela; zato so mu prezgodaj opešale moči. Že več let je bolehal; lani poleti se je precej opomogel, a na jesen se ga je stara bolezen nenadoma zopet polotila in nam prezgodaj ugrabila enega izmed najboljših delavcev na šolskem in znanstvenem polju!

Milan Pajk.

Šolske potrebsčine Marija Tičar

vseh vrst priporočaj cenj. učiteljstvu in sl. šolskim vodstvom

trgovina s papirjem in galanterijo
Ljubljana, Sv. Petra cesta šte. 26
(nasproti „Zlate kaplje“.)

Zaloga Grubbauerjevih in Slatnar-
jevih zvezkov ter vseh priprav za
obratno-nadaljevalne šole.

Cene nizke!

Postrežba točna!

nim vzporedom. Glede kosila, ki je ob pol 1. uri, se je javiti pri tov. Jakobu Slaparu, nadučitelju v št. Gotardu pri Trojanah.

To zborovanje je nekak majniški izlet kamniškega učiteljskega društva, h kateremu se vabi tudi učiteljstvo iz sosednjih okrajev.

Učiteljsko društvo za šol. okraj Rudolfovo ima svoj red, obč. zbor v četrtek, 1. maja 1913, ob 11. uri dopoldne v dekliški šoli v Rudolfovem z naslednjim dnevnim redom: 1. Poročilo o delovanju v minulem letu. 2. Račun za leto 1912. 3. Volitev novega odbora. 4. Določitev delegatov za Zavezino zborovanje. 5. Slučajnosti. K polnoštevilni udeležbi vabi odbor.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za pol. okraj Ljutomer je zborovalo v četrtek, 17. aprila, pri Mali nedelji. Prisotnih je bilo 23 članov in gost tov. Belšak od Sv. Tomaža. Zborovanje je bilo prav zanimivo in prijetno, zadnje tembolj, ker so nam Malo-nedeljanci zborovalnico res prekrasno okrasili, za kar se jim je predsednik v lepih besedah zahvaljeval.

Po obravnavanju došlih dopisov nam je predaval tov. predsednik Tomažič o »Našem položaju«. V pikrih besedah je spominjal na usodo raznih predlogov, tičočih se učiteljstva, v državnem zboru, o dogodkih v deželni zboru, o našem položaju v občini in okraju ter poudarjal končno, da mora kdor ima le trohico razuma uvideti, da nam po vsem tem ne preostaja nič drugega kot tesna združitev. Kar je doseglo učiteljstvo doslej, je doseglo združeno v društvih, in kar bo doseglo vbodoče, bo doseglo edinole po svoji organizaciji. Žal, da je še vedno mnogo tovarišev, če jih moremo tako imenovati, ki stoje indolentno ob strani in uživajo to, kar drugi trudoma pridobijo. Treba nam je tudi več ponosa na zunanji svet, da se ne bomo prestrašili. Delajmo pred seboj pa več bratstva. Delajmo pred seboj zase, za svojo izobrazbo, podpirajmo svoje in nam prijazne liste, in tudi našemu položaju se bodo končno morala vremena razjasniti. Določilo se je h koncu, da zboruje društvo dne 5. junija v Ravincih. — Upajmo, da vidimo tam tudi tiste, ki so se nas doslej tako konsekvantno izogibali.

Učiteljsko društvo za laški okraj zboruje v nedeljo, dne 4. maja t. l., točno ob 10. uri v šoli Trbovlje-Vode po naslednjem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Društvene zadeve. 3. »Tolmačenje nekaterih dvomljivih pravopisnih slučajev.« Predava gosp. profesor dr. Fran Ilešič. 4. Volitev delegatov k XXV. glavni skupščini »Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.« 5. Slučajnosti. Tovarišice, tovariši! Častna dolžnost je, da pohitimo tega dne vsi v Trbovlje in dokažemo, da šteje naše društvo 70 stanovsko zavednih članov. Gostje dobro došli! Da ne bo manjkalo nikogar, se zanesljivo nadeja odbor.

Savinjsko učiteljsko društvo ima svoje zborovanje, združeno z občinim zborom v četrtek, 1. maja, ob 2. uri pop. v Orlivasi. Dnevni red: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Predavanje tov. Armiča: »Risanje po naravi z ozirom na novi učni načrt.« 4. Poročilo tajnice. 5. Poročilo blaginika. 6. Volitev odbora. 7. Slučajnosti. Tovariši pevcu, naj prinese s seboj 1. in 2. del Mohorjeve pesmarice in pesmi za zvezin koncert.

Kozjansko učiteljsko društvo priredi v sredo, dne 7. majnika t. l., izlet na Pilštani. Ob 10. uri je hospitacija v 4. razredu, nato pa zborovanje po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Predavanje tov. Antona Gmajnerja: »O risanju, ki hoče zadostiti estetskemu čutom in intelektu.« 4. Event. volitev delegatov za Zvezo in Zavezo. 5. Iz vprašalne skrinjice. 6. Slučajnosti. Ker je vsak udeleženec ta dan šole prost, se pričakuje polnoštevilne udeležbe. Za obed pa se naj vsak prijavi vsaj tri dni prej podpisano. Za odbor: Grmovšek.

Istra.

Slovensko učiteljsko društvo v Istri vabi k svojemu 33. rednemu občnemu zboru, ki se vrši 8. maja t. l. ob 10. uri dopoldne v Dekanih v dvorani g. Ivana Grižona. Dnevni red je določen v § 23. društvenih pravil. Društveni odbor.

Agitirajte za svoje glasilo!
Pridobivajte mu novih naročnikov!

Politiški pregled.

* **Zasedanje državnega zbora.** Pečati se mu bo najprej s končno rešitvijo malega finančnega načrta, ki naj zviša prejemke državnim uslužbencem in izboljša finance države in dežel. Z ozirom na zadnji namen je pričakovati, da sprejme to predlogo ne samo državni zbor, ampak tudi gosposka zbornica, čeravno ti gospodje ne vidijo radi, da se tudi njihovi masni dohodki malo bolj obdačijo, kot so bili do zdaj. Po mnenju teh visokih gospodov namreč naj plačujejo davek le nižji sloji. — Da bi se poslanska zbornica pečala s proračunom, ki je najvažnejša zadeva parlamenta, za to ne bo časa. Zaradi tega se dovoli vladi zopet proračunski provizorij, da nemoteno razpolaga z milijoni ljudskega imetja na korist — samostojni Albaniji.

* **Senzacionalna suspendiranja.** Iz Dubrovnika poročajo z dne 19. t. m.: Po zmagi Srbov pri Kumanovem je bila tu prirejena narodna svečanost Srbov in Hrvatov brez razlike strank. Vso svečanost in izpredvo po mestu je vodil tukajšnji notar Luka markiz Bona. Tekom svečanosti se je deklamirala tudi neka oduševljena pesem v proslavo srbskega orožja, komponirana po sodnem svetniku pl. Grisogona, ki je bil zaradi tega disciplinarno premeščen. Sedaj se je javil tudi pesnik dotične pesmi v osebi ravnatelja tukajšnje ženske preparandije, Kriletiča, in je bil takoj na to brzojavno odstavljen od službe. Od višje strani se je zahtevalo, naj državno pravdnitvo dvigne obtožbo proti voditelju izpredvo markiju Boni. Državni pravdnik Kronja pa je izjavil, da ni razlogov, da bi se proti Boni smelo kazensko postopanje. Zaradi tega je bil državni pravdnik Kronja suspendiran zavoljo neposlušnosti napram višjim zapovedim, a notar Bona je suspendiran od pravice vršenja službe.

* **Česke finance** so prispele očividno do svoje zadnje točke. Deželni finančni referent dr. Urban je pred kratkim izjavil, da bo on v slučaju najhujše krize položil svoj mandat kot deželni referent. To se je te dni res zgodilo, in dr. Urban je demisioniral. Dolgovi česke dežele so narasli že na 80 milijonov in v kratkem bodo šli čez sto milijonov kron. V političkih in finančnih krogih vlada skrajna obupnost, ker nihče ne vidi rešilne poti. Ali bo deželna banka dala kako posojilo, je kočljivo vprašanje, ker ima omenjeni zavod pri deželi že tirjatev 60 milijonov kron brez prave garancije. Nemški politički krogi, ki so sicer pri razdelitvi denarja vedno pridno udeleženi, so zavzeli sedaj popolnoma separatistično stališče, češ, da se oni za te deželne dolge ne brigajo. Nove dolgeve naj plača oni del dežele, ki jih najame, namreč Čehi. Ali bo na ta način prišlo na Češkem kdaj do kakega sporazuma, je sedaj seveda še bolj dvomljivo kot je bilo v zadnjih časih.

* **Vojaki, ki služijo tretje leto, ostanejo pod orožjem.** »Zeit« poroča, da je vojno ministrstvo izdalo odlok, ki določa da se vojaki letnika 1910 predčasno ne pošljejo na dopust in da se morajo vojaki, ki bi bili že na dopustu, zopet poklicati pod orožje.

* **Povišanje števila vojaških rekrutov.** »Zeit« objavlja iz vojaških krogov članek, ki odločno trdi, da je povišanje rekrutov z ozirom na izpremenjeni politički položaj in glede na povišanje nemške armade že sklenjena stvar in da ni dvomiti, da ogrski in avstrijski državni zbor predlogo sprejmeta, ki se predloži zbornicama po zasedanju delegacij.

Srednješolski vestnik.

** **O zgodovini gimnazije v Ljubljani** je v torek zvečer, 15. t. m., v dvorani Mestnega doma predaval prof. dr. Ilešič. Predavanje je bilo tako pregledno in poljudno, da ti je njegova vsebina morala ostati v spominu. Kje je stala prva gimnazija? Kdo jo je vzdrževal? Kakšen je bil njen ustroj in razvoj? Katera sredstva so vnela dijake k napredku v šoli? Kakšno razmerje je bilo med dijaštvom in učiteljstvom? Dalje: paralela med protestantovsko in jezuitsko gimnazijo v Ljubljani. To je bilo prezanimivo predavanje, ki pa, žal ni našlo zaslužene obilne udeležbe, ne od strani dijaštva, ne od strani učiteljstva; kar je bilo toliko bolj želeli, ker je bil čisti dohodek pri vstopnini k

predavanju namenjen »Podpornemu društvu za dijake c. kr. II. državne gimnazije.

** **List »Preporod« prepovedan.** List »Preporod, ki se je zadnje čase širil med srednješolsko mladino, je deželni šolski svet kranjski na vseh srednjih šolah prepovedal.

Obrambni vestnik.

** **Malo manj otročarij!** V zadnji številki našega glasila pozivlja jako »mlada« učiteljica tovariše k resnemu premišljevanju o dostojnosti in vedenju napram svojim kolegijam. Trdi, da so obiski od strani učiteljev in neučiteljev jako škodljivi, ker trpi potem dotična gospodična na ugledu. Mislim, da je malo takih učiteljic, ki bi se v tem oziru pregrešile; sicer je pa vsaka učiteljica samostojna dama. Dotična mlada gospodična gotovo pogreša obiskov ali jih pa ne mara in rajša samotari. Upamo pa, da tudi ona pri pravi pravi goji vročo željo, da bi le enkrat privzvil zaželen »brzovlak«. Če ji je pa samota vendar tako ljuba, ji svetujemo, naj se rajša preseli v mirno celico samostana, kjer bo lahko nemotena — morda tudi brez obiskov — premišljala o lepih dnevih svobode in resneje mislila nego sedaj. — Prijatelj obiskov.

** **Piscu članka v 88. šte. »Naroda«** svetujem, ako se hoče poučiti o delovanju štajerske Zveze, da zahaja pridno na zborovanja okr. učiteljskih društev, ki dobivajo nasvete potom okrožnic, ter čita naj poročila in nasvete Zveze v našem stanovskem glasilu. Na lanskem delegacijskem zborovanju smo slišali, da je tudi Zveza storila korake pri dr. Korošču, ki je blagovolil vodstvu poročati, da mu bo naznanil čas, ko lahko govori deputacija z njim; takrat se je poudarjalo, da dr. Korošec še ni naznanil, kdaj bo imel priliko sprejeti to deputacijo. Neko okr. učiteljsko društvo je ostro obsojalo Zvezo, da je vobče sklenila poslati deputacijo k dr. Korošču. Zveza je opetovano pozivala okr. učit. društva, da govore s poslanci v zadevi regulacije plač, ter je tako bila letos deputacija Mariborskega učiteljskega društva pri dr. Korošču. — Poznam člana okr. učit. društva, ki vedno udrihajo po odboru, predbacivajoč mu nedelavnost, a sami pridejo mogoče le enkrat na leto h kakemu zborovanju, imajo pa vedno dovolj časa za prireditve raznih drugih društev, tupatam tudi klerikalnih. Odsotnost pri naših zborovanjih opravičujejo navadno z jako tehtnimi (?) razlogi. — Le ne vsega dela na enega zvrčati, sam pa čepeti na varnem v zapečku, čakati tukaj boljših časov ter končno udariti po tistih, ki v resnici delajo. — Toliko v zagovor naše organizacije, četudi v to ne pooblaščen, ker sem proti takim, ki vedno kriče, a sami nič ne store.

Kranjske vesti.

— **Učiteljska tiskarna** je založila najnovejši statistični izkaz za obratno nadaljevalne šole, ki je sedaj edino veljaven, in se ga dobi pri njej pola po 8 vin.

— **Za častnega meščana Ljubljane** je ljubljanski občinski svet na seji dne 22. t. m. izvolil velezaslužnega profesorja monsignora Tomo Zupana.

— **Za meščana Ljubljane** je bil ob priliki 40letnega učiteljskega jubileja od občinskega sveta ljubljanskega dne 22. t. m. izvoljen učitelj Anton Razinger.

— **Umrla je** dne 20. t. m. v sanatoriju v Ljubljani na Elizabetni cesti Amalija pl. Donati, učiteljica v Mokronogu, stara 51 let. Blag ji spomin!

— **Ljudsko šolstvo.** Imenovani so: M. Požar, Slap; Frančiška Zupančič, Medvedje brdo; Elizabeta Pečar, Palčje; Robert Herbe, Log; Leopoldina Tomšič, Ribnica; ravnatelj J. Turk prevzame zopet vodstvo ljudske šole v Sp. Logatcu. Urede se šolske razmere v šolskem okolišu Sv. Peter pri Ljubljani; v Kostelu se ustanovi ekskurendna šola; ljudska šola v Podbrezju se razširi na dva razreda; nova šola se zgradi v Goricah; ljudska šola v Ubelskem se razširi na dva razreda. — Na mesto na dopustu se nahajajoče učiteljice Berte Valentove je imenovana bivša suplentka v Spodnji Šiški Valerija Reitzova za suplentko na ljudski šoli v Šmarju pri Ljubljani. Na mesto obolelega učitelja Franca Kalana je določena za ekskurendni

pouk v Gribljah učiteljica v Podzemlju Sofija Škoflanc, za provizorično učiteljico na dvorazrednici v Škocjanu je imenovana učit. kandidatinja Ana Sirkova.

— **Znamenje časa.** Kranjski okrajni glavar g. Schitnik je izdal na učiteljstvo kranjskih ljudskih šol in na podrejeno uradništvo ukaz, da se udeleži škofovega sprejema o priliki birmovanja. Znamenje časa je, da se uradniku, ki tako zlorablja svojo uradno oblast, ne bo skrivil niti las na glavi.

— **Iz postojnskega okraja poročajo:** Ravnokar kroži okrog osebni status kranjskega učiteljstva. Dovolj znamenito je za kranjski deželni šolski svet in njemu sorodne oblasti, da so vsako leto poslali med svet vsaj dvojezični osebni status. Letos pa imamo čast, naslajati se ob samo nemškem — s ponemčurjenimi krajevnimi imeni. To za deželo. A še več! Vsaj pri nas je tudi c. kr. okr. šolski svet (v Postojni) tako napreden in slovensko zaveden, da pošilja vse dopise samoslovenskemu učiteljstvu, oz. šol. vodstvu samo in edinole nemške. Celotno sklepi in zapisniki sej okr. šol. sveta (ki se vrše sicer v slovenskem jeziku), romajo okrog v — blagoslovljeni nemščini. Zupanstva lahko zahtevajo od c. kr. glavarstva in od drugod slovensko dopisovanje, zakaj ne bi mi, ki sicer že itak odgovarjamo vedno le slovensko, tudi enkrat zahtevali, da se ozira na to, da je v našem okraju smoslovensko učiteljstvo in šole vse s samoslovenskim učnim jezikom in bi nam tudi okrajni šolski svet dopisoval — samo slovensko. Mislim in vem, da je to želja vsega učiteljstva postojnskega okraja in bi bilo prav hvalevredno, ako bi se jo upoštevalo in ukrenilo vse potrebno, da dobivajo odslej naprej vsa šolska vodstva in učiteljstvo samo — slovenske dopise.

— **Za slepe.** Pri ustanovi baron Karel Flödniggovi za slepe in pri ilirski ustanovi za slepe je z začetkom šolskega leta 1913/14, podeliti dva do tri mesta. Ustanove se uživajo v odgojilnici za slepe v Lincu, v kateri se šolski pouk prične dne 16. septembra. Pravico do teh ustanov imajo na Kranjskem rojeni, ubogi, zapuščeni, slepi otroci obojega spola, posebno sirote, ki so zdravi in izobraženi ter najmanj 7, toda ne več kot 14 let stari. — Prošnje za podelitev ustanovnega mesta je vložiti pri c. kr. okrajnem glavarstvu, ki ji je pridejati krstni in domovinski list, izpričevalo o stavljenih kozah, ubožno izpričevalo in zdravniško izpričevalo o zdravju in izobrazbi slepca do 15. maja 1913.

Štajerske vesti.

— **Uradna okrajna učiteljska konferenca za brežiški, kozjanski in sevnjski okraj** se vrši dne 12. julija t. l. na Vidmu. Razen običajnih točk so na vzporedju sledeče teme: a) Vzgojujemo mladino k natančnemu izpolnjevanju dolžnosti. b) Važnost ponavljanja pri pouku in kako naj učitelj pri tem postopa, da doseže čim večje in trajnejše uspehe? c) Slovenske pravopisne vaje v ljudski šoli. Poročevalci se določijo na dan konference ter se bodo upoštevali nadučitelji in šol. voditelji za prvo, učiteljice za drugo in učitelji za tretje vprašanje.

— **Iz šolske službe.** Imenovani so: definitivni učitelj v št. Petru n. O. Oton Kompost za učitelja v Ljutomeru (trg); provizorična učiteljica v Runču Frančiška Meškova za definitivno učiteljico ravnatelj; prov. učiteljica pri Sv. Bolfenku na Kogu Roza Knezova za def. učiteljico ravnatelj; provizorični učitelj v št. Vidu pri Ptuj Alojzij Malenšek za stalnega pomožnega okrajnega učitelja za konjiški okraj. Začasno je vpokojena definitivna učiteljica pri Sv. Križu Ivana Škerjančeva.

— **Ogenj v šoli** v Ljubečnem pri Celju. Neopaženo je padla iskra iz železne šolske peči v strop, dolgo časa tlela in je potem kar hipoma začelo goreti. Tov. nadučitelj je s pomočjo sosedov srečno pogasil ogenj in preprečil veliko nevarnost. V enem razredu, kjer je ravno gorelo, pa se je vendar vsul strop v spodaj ležečo konferenčno sobo. Škoda znaša 1000 K.

— **Iz gornjegrajskega okraja** nam pišejo: »Učit. Tovariš« je že v svoji 16. št. poročal iz Mozirja, da je občina okolice Mozirje imenovala tovariša nadučitelja Franca Praprotnika svojim častnim članom posebno zaradi zaslug na polju sad-

jarstva. Obče znano je, da je tovariš Praprotnik priznan strokovnjak v sadjarstvu, ki je s svojo drvesnico in javnimi predavanji o sadjarstvu jako povzdignil sadjerejo vobče. To priznavajo vsi njegovi tovariši gornjegrajskega okraja in tudi drugod ter mu od srca privoščijo zasluženno javno priznanje. Čudno je le, da sta klerikalna lista »Slovenski Gospodar« in »Straža« delala že pred imenovanjem reklamo za onega Praprotnika, ki je ga pred leti »Slovenski Gospodar« grdo napadal kot nekdanjega generala Jungovcev; še bolj čudno, kako se pri tej priliki napada liberalno učiteljstvo. Dokazi: »Slov. Gospodar« piše v št. 15., z dne 10. aprila: »Naj bi mnogi liberalni učitelji mesto strastne politične agitacije raje posnemali g. Praprotnika.« Kje je tista strastna politična agitacija, ne pove dobro znani mozirski dopisnik klerikalnih listov, ki v svoji prefriganosti nosi Janusov obraz. — Še menitnejše piše »Straža« v številki 43 z dne 18. aprila sledeče: »Ker imamo v »črnem kotu«, kakor so krstili naš okraj nekateri blamirani liberalni učiteljski naduteži, tudi nekateri — hvala Bogu ne preveliko — učitelje, kojih delovanje in življenje našemu ljudstvu kar nič neče prijeti, je razumljivo, da ima gospod nadučitelj Praprotnik poleg mnogih prijateljev in častilcev v svojih stanovskih vrstah še tudi nekatere zavidežne, ki se v svoji hrabrosti jezijo nad njegovim plodonsnim delovanjem, namesto, da bi razun jezika gibali tudi pamet in roko v prid ljudstva. Mi pa jim kličemo: Ne zavajajte, rajši posnemajte, in če tudi ste v »črnem kotu«, bi vas ljudstvo spoštovalo, kakor cenijo visoko gospoda nadučitelja Praprotnika.« — Iz teh dveh dopisov sledi logično, da se je tovariš Praprotnik moral v političnem oziru zadnji čas precej preduriti, da je dobil tako milost in zaslonbo v klerikalnih listih, dočim se po starem receptu udriha po liberalnih učiteljih, zakaj sadjarstvo kot kmetijska stroka je ostala ista, kakor jo je gojil Praprotnik pred mnogimi leti še kot strasten liberallec. — Kaj se je zgodilo za kulisami, še ni znano. Znano pa je, da je Praprotnik lani na Ljubnem po svojem predavanju imel v gostilnici na Ledenici v navzočnosti, nekaj duhovnikov kar paenkrat improviziran navdušen govor na škofa Slomška. Letos pa je predaval o sadjereji pri zborovanju »Katoliškega izobraževalnega društva« pri »Belem volu« (klerikalna gostilnica) v Celju. To so znana dejstva. — Ali se potemtakem prištevajo Praprotnik med napredne tovariše, naj sam odgovori ali pa enkrat vendar pravo barvo pokaže in uskoči med Slomškarje. Slovensko napredno učiteljstvo je dandanes tako zdravo drevo, da slabo sadje kar samo odpada.

—Š— Predstava v korist »Südmarki«. Dne 14. t. m. se je v graškem gledališču predstavljala Anzengruberjeva ljudska igra »Krivoprisežnik« v korist »Südmarki«. Pričakovati je bilo, da bodo graški nemški nacionalci gledališče do zadnjega kotička napolnili, pa je bilo — na grozo »Südmarke« — prazno. Čas je že, da bi se Nemci v toliko zavedli svojega poštenja, da bi se odrekli društvu, ki širi okrog korupcijo in neznačajnost.

Koroške vesti.

—k— Na dan s številkami! Iz nedavno izišlega poročila dež. šol. sveta koroškega o stanju ljudskega šolstva za leto 1912, je razvidno, kako enostransko je sestavljeno to poročilo z ozirom na slov. del Koroške, gotovo pa tako, da bi nepoznavalec razmer — četudi je prelistal vse poročilo — lahko misli, da so vse šole na Koroškem izključno samo nemške ter da je Koroška enojezična kronovina. Tako n. pr. si dež. šolski svet ni upal objaviti števila slovensko-nemških, takomenovanih utrakvističnih šol, katerih je dobra četrtina (še manje pa, seveda, onih par slovenskih šol.) Opustil je nadalje razdelitev šoloobiskujočih otrok po narodnosti, kakor je tudi zamočal število učiteljev, ki so usposobljeni za pouk obeh deželnih jezikov itd. Edino, kar si upa priznati, je, da je izmed 198 gojencev na učiteljski v Celovcu celih 8 Slovencev. — Gospodje pri dež. šol. svetu si morajo biti pač svesti velikih krivic, ki se gode koroškemu Slovincem na šolskem polju; zato pa se ne upajo s številkami na dan.

— Skader je padel. Zanimive slike o obleganju Skadra, zavzetju Odrina, bojih pri Cataldži, krasno sliko črnogorskega kralja Nikite I. itd. je priobčil »Slov. Ilustrovani Tednik«. Priporočamo vsem, da si naroče »Slov. Ilustrovani Tednik«. Zadrževajte ga po vseh gostilnah, kavarnah, brivnicah itd.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Gornje Podravje: Preveč nejasno. Prosimo natančnejših podatkov!

Štev. 282.

Naznanilo.

Na c. kr. državni obrtni šoli v Ljubljani se bode vršil v času od 16. julija do vstetega 6. avgusta t. l. strokovni tečaj za izobrazbo učiteljev obrtno-trgovskih predmetov na obrtnih nadaljevalnih šolah. Učitelji, ki žele biti sprejeti, naj pošljejo svoje primerno opremljene prošnje potom šolskega vodstva vsaj do 20. maja neposredno na ravnateljstvo državne obrtne šole v Ljubljani. Prošilec bode ravnateljstvo do srede junija sporočilo, če so sprejeti ali ne. Vsak udeležnik, ki ima svoje redno bivalište izven Ljubljane, dobi od ministrstva za javna dela podporo 40 kron. Potrebne rekvizite preskrbi brezplačno podpisano ravnateljstvo, ki daje tudi vsa zaželjena podrobna pojasnila. Ravnateljstvo c. kr. državne obrtne šole v Ljubljani, 22. aprila 1913.

Knjigoveznica
IV. Bonač
Ljubljana, Šelenburgova ul.
priporoča vsakovrstna knjigoveška dela, galanterijo, passepartuje itd. Posebno močna vez za knjižnice in čitalnice.
Cene zmerne, delo solidno.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.
registrirana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca marca K 37.830,53.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2 2.—1/2 3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v postnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Pravkar izišlo in se dobi pri skladatelju v Središču (Štaj):

Štiri cerkvene pesmi
za šolarske sv. maše.

Dvoglasno s spremljevanjem orgel. Uglasbil Ant. Kosi, nadučitelj.

A. Foerster, p. H. Sattner in E. Adamič, ki so te pesmi v rokopisu pregledali, so se izrazili zlasti o narodnem tonu v katerem so pesmi zložene prav pohvalno.

Cena 1 K, s poštino 5 v. več.

Slovensko Abecedo za ženska ročna dela

(II. pomnožena izdaja) po 20 vin. komad priporoča

Milena Kiferle

učiteljica ženskih ročnih del v Ljubljani, Krojaška ulica 8./II.

Knjigoveznica
Anton Janežič
Ljubljana
Florijanska ulica 14

se priporoča slav. šolskim vodstvom in gg. učiteljem za izvrševanje vseh v knjigoveško stroko spadajočih del.

Pri večjih naročilih 10% popusta.

Snažno se oblači vsa rodovina, ki si naroči zbirko vzorcev iz češke tkalnice

Marije Jirsově

učiteljeve soproge, v Novém Hradku p. Met. (dobaviteljica dež. osrednje zveze učiteljskih društev v Češkem kraljestvu).

Dobiva se 2—8 m dolgih odrezkov cefira kanafasa, flanele, platna, modrotiska itd. Zavoj 45 m za 18 K, najlepša kvaliteta 40 m za 20 K franko, franko, tudi polovica zavoja za 9, oziroma 10 K.

Blago je stalnobaravno in močne kakovosti. Naročite in ostanite stalni odjemalci. Vzorci blaga zastonj in franko.

Jernej Bahovec

naslednik: IVAN GAJŠEK

- trgovina s papirjem -
Sv. Petra cesta št. 2.

priporoča slavnemu učiteljstvu in drugemu občinstvu svojo bogato zalogo

šolskih potrebščin, papirja, zvezkov, šolskih knjig, pisalnega in risalnega orodja, umetnin, trgovskih knjig, razglednic itd.

Anton Krušič, krojaški mojster in trgovec

v Gorici

Tržaška ulica števil. 16

v lastni hiši

in Tekališče Fran Jožefa št. 39.

Moja delavnica se nahaja v bližini slov. kmetiške šole.

Opozarja se gg. odjemalce, da je došla ravnokar velika množina raznovrstnega blaga najrazličnejših kakovosti iz avstrijskih in angleških tovarov

za vsak stan.

Posebno se priporočam cenjenim gg. učiteljem v mestu in na deželi.

Dr. Karl Tumlerz:

Nemška vadnica za nemške ljudske šole.

1. del: Spodnja stopnja. Vtisnjenih je 15 slik. Cena vezani knjigi 80 h. Pripuščena po ukazu c. kr. ministrstva z dne 8. julija 1908, št. 29.040.

2. del: Srednja stopnja. Vtisnjenih je 14 slik. Cena vezani knjigi 1 K 20 h. Pripuščena po ukazu c. kr. ministrstva z dne 26. oktobra 1910, št. 44.128.

3. del: Višja stopnja. (Tvarina za tri šolska leta.) 2 barvotiska, 35 slik in 2 zemljiško pregledna načrta v barvah. Cena vezani knjigi 1 K 80 h. Pripuščena po ukazu c. kr. ministrstva z dne 19. novembra 1912, št. 48.000.

Založil

F. Tempsky, Dunaj IV.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana Prešernova ulica št. 3 Ljubljana

je imela koncem leta 1912 660 milijonov kron denarnega prometa, 42 milijonov kron vlog in 1 milijon 330 tisoč kron rezervnega zaklada. Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4 1/2 %

brez odbitka. Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo c. kr. deželne vlade. — Hranilnica posoja na zemljišča in poslopja proti 5 1/4 % obrestim in najmanj 3/4 % amortizacije. Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja tudi na menice in vrednostne papirje.

Prvo splošno uradniško društvo

avstro-ogrske monarhije

na Dunaju, I., Wipplingerstrasse št. 25.

je ena največjih in najstarejših zavarovalnic za življenje v monarhiji in izvršuje zavarovanja za življenje in rente v vseh kombinacijah.

Za izboljšanje gospodarstvenega stanja, za preskrbljenost prihodnosti navezano je posebno učiteljstvo na samopomoč potom zavarovanja življenja; ugodnosti, ki jih nudi v tem obziru Uradniško društvo, pa tudi humanitetnemu delovanju namenjene uprave Uradniškega društva kažejo učitelju, da mu je najboljša, če se oklene Uradniškega društva. Iz pravega spoznanja teh ugodnosti pridružila so se

največja učiteljska društva

Avstro-ogrske Uradniškemu društvu.

Silno ugodni zavarovalni pogoji. Nizke premije. Izplačevanje nemudoma in brez odbitka.

Garancijsko premoženje koncem 1. 1912 84 milijonov kron

Stanje zavarovanj koncem 1. 1912 222 milijonov kron

Izplačanih zavarovanj do konca 1. 1912 121 milijonov kron

Pojasnila daje brezplačno in, ne da bi vprašalec prevzel kake obveznosti

Glavni zastop uradniškega društva

za Štajersko, Koroško in Kranjsko v Gradcu, Radetzkystraže 10.